

Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích

Obecná škola (německá), Háj

1888–1935

Inventář

EL NAD č.: 85

AP č.: 129

Mgr. Pavel Dohnal

Jindřichovice 2017

Obsah

Úvod:	3
I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	6
Seznam použitých pramenů a literatury	7
Přílohy:	8
Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	8
Příloha č. 2: Počty žáků	9
Příloha č. 3: Řídící učitelé	10
Inventární seznam	11

Úvod

I. Vývoj původce archiválií

Mezníky správního vývoje školství před polovinou 19. století představovaly všeobecný školní řád zveřejněný 6. 12. 1774¹ a tzv. „školní kodex“ vydaný 11. 8. 1805.² Zákony ze sklonku 60. let 19. století pak zabezpečily základní organizační i funkční podobu školství prakticky až do pádu monarchie. Otázce dozoru nad školami se věnoval zákon č. 48/1868 RGBl. z 25. 5. 1868, jímž bylo církevní zasahování do školských záležitostí omezeno na pouhé zajišťování výuky náboženství. Řízení a kontrolu školství převzal stát prostřednictvím ministerstva kultu a vyučování zřízeného v roce 1867. Reformu školství pak dovršily říšský zákon č. 62/1869 RGBl. z 14. 5. 1869 a zemský zákon č. 26/1869 z. z. (8. 2. 1869), jimiž byly zřízeny školní rady (místní, okresní a zemské).

Místní školní rady, spravující školní obce, pečovaly o školy v místech svého působitě; jim nadřízené okresní školní rady, které na školních okresech dohlížely na nižší školy, dosazovaly učitele a zřizovaly nové školy a školní obce. Školní okresy byly územně totožné s tehdejšími politickými okresy (v případě Háje tedy okres Kraslice). V národnostně smíšených okresech existovaly vedle sebe český i německý školní okres.

Po vzniku Československa došlo jen k několika nejnútnejším úpravám školského systému. Nejvyšším orgánem školské správy se stalo ministerstvo školství a národní osvěty, jemuž byly podřízeny zemská školní rada (ZŠR) i okresní (OŠR) a místní školní rady. Nařízením vlády č. 608/1920 Sb. z. a n. ze 6. 11. 1920 byly OŠR formálně nahrazeny okresními školními výbory. Tzv. „malý školský zákon“ ze 13. 7. 1922 (č. 226/1922 Sb. z. a n.) obnovil a přidal některé další učební předměty a stanovil maximální počet žáků na 65–70 v jedné třídě.

Záborem někdejšího československého pohraničí nacistickým Německem se i zdejší německé obecné školství stalo až do r. 1945 součástí říšskoněmeckého školského systému. V jeho rámci došlo s platností od počátku školního roku 1939/1940 k odbourání paralelních tříd ve většině míst, školy pak měly jen postupné (kmenové) třídy, jejichž počet na většině škol po reorganizaci stoupl. I za 2. světové války oslabila početní stavy učitelů mobilizace, na

---

¹ *Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780*. Vídeň, 1786, č. 1628, s. 116-139.

² *Politische Verfassung der deutschen Volksschulen für die k. k. österreichischen Provinzen mit Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien*. 9. vydání Vídeň, 1847.

K vyhlášení viz dekret spojené dvorské kanceláře z 12. 5. 1806:

Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer : Sechs und zwanzigster Band. Vídeň, 1808, č. 39, s. 63-64.

některých školách fungovalo ve skutečnosti méně tříd, než byl jejich oficiální počet (např. na čtyřtřídní škole 3 třídy apod.). Vlivem klesajícího stavu žáků docházelo také ke snižování vícetřídnosti některých škol. V důsledku válečných událostí byl na jaře 1945 školní rok předčasně ukončen. Po druhé světové válce byly německé školy v průběhu měsíce června 1945 na základě výnosu ministerstva školství a osvěty č. 2641 pres. ze 7. 6. 1945 formálně uzavřeny a jejich inventáře protokolárně zajištěny zmocněncem ministerstva školství. Agendu a inventář německých škol posléze přebíral správce nejbližší české školy.

V Háji (německy Silbersgrün³) se nejprve učilo střídavě v jednotlivých soukromých domech s tím, že vyučování probíhalo jen v zimě. V letech 1844–1874⁴ škola sídlila v domě pronajatém obcí (nejprve č. p. 44, pak č. p. 25). Na začátku 70. let nastalo po smrti W. Hergeta určité provizorium, školu spravovali a děti vyučovali učitelé z okolních obcí, přičemž vyučování probíhalo pouze dopoledne. Vlastní budovu (č. p. 58) škola získala teprve v roce 1874, ale její prostory brzy přestaly stačit rostoucímu počtu žáků a v roce 1888 bylo povoleno polodenní vyučování. Rozhodnutí o stavbě nové školní budovy sice padlo již v roce 1906, ale k realizaci tohoto záměru došlo až o tři roky později. 10. 11. 1909 konečně mohlo začít vyučování v nové škole č. p. 65. Škola působila ještě v roce 1929 jako jednotřídní, ve školních letech 1934/1935 a 1935/1936 potom jako dvojtřídní. Základní přehled počtu žáků (přibližně v pětiletých odstupech) a seznam řídících učitelů nabízejí přílohy 2 a 3.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Materiály fondu Obecná škola (německá), Háj byly před jejich předáním do OA pravděpodobně uloženy v budově školy, případně obecního úřadu Háj a posléze MNV Jindřichovice.

Vzhledem k torzovitosti spisového materiálu nebylo možné určit existenci spisového plánu.

K převzetí do OA došlo 7. 6. 1954 pod přír. č. 63 od MNV Jindřichovice.

Vzhledem k torzovitosti archivního fondu je pravděpodobné, že došlo ke ztrátám nebo zničení dokumentů ještě před jejich předáním do archivu.

---

³ Otisky razítek dokumentují užívání německého názvu Volksschule Silbersgrün v letech 1934 a 1935 (razítko „Schulleitung Silbersgrün Bez. Graslitz“).

⁴ Dodatek v kronice zmiňuje rok 1878, nikoli 1874.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Časový rozsah fondu je vymezen lety 1888–1935. Zachovalost fondu z hlediska časového, organizačního i obsahového je torzovitá.

Koncept inventárního seznamu fondu Obecná škola (německá), Háj v roce 1985 vypracoval archivář Stanislav Dvořák jako součást připravovaného skupinového inventáře. Tuto nedokončenou archivní pomůcku v červnu 2002 zkorigovali a doplnili PhDr. Vladimír Vlasák a Eva Vlasáková, platná pravidla však již neumožňovala tvorbu skupinových inventářů.

Inventární seznam byl rozčleněn na oddíl knihy a ten na pododdíl ostatní knihy, kam byla zařazena školní kronika (inv. č. 1, ukn 1), a spisový materiál tvořený pododdílem spisů.

Knihy inv. č. 1 (ukn 1) obsahuje vedle kontinuálních kronikářských zápisů z let 1888–1916 také pojednání o obci, historii školy a místních pověstech z roku 1930.

V průběhu nového inventárního zpracování fondu nebyl vyskartován žádný materiál, nedošlo rovněž k žádným restaurátorským či konzervačním zásahům. Původní počet 2 evidenčních jednotek (1 úřední kniha; 1 karton⁵) a časový rozsah 1888–1935 se nezměnily, rozsah fondu v bm se snížil vložím spisů do menšího kartonu (0,12 – 0,01 úřední knihy; 0,11 karton). Označení evidenčních jednotek v inventárním seznamu se řídí dodatkem k metodickému pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek čj. SOAP/006-0767/2010 (čj. SOAP/006-1300/2014).

Jazykem archiválií je němčina. Fyzický stav archiválií lze označit za uspokojivý, restaurátorský zásah není vyžadován.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Torzovitý stav archivního fondu nabízí jen omezené možnosti využití. Pohled do všeobecného života školy poskytuje školní kronika (inv. č. 1; ukn 1), jejíž součástí je i pojednání o obci z roku 1930.

---

⁵ V průběhu Generální inventury 2012 byly spisy v kartonu dosud vedené jako balík správně zaevidovány jako karton.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Obecná škola (německá), Háj uspořádal, zinventarizoval a úvod k inventáři napsal v říjnu 2016 ve Státním okresním archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích Mgr. Pavel Dohnal.

V Jindřichovicích dne 25. 10. 2017

Mgr. Pavel Dohnal

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer : Sechs und zwanzigster Band. Vídeň, 1808.

Gesetz- und Verordnungs-Blatt für das Königreich Böhmen. 1869.

Politische Verfassung der deutschen Volksschulen für die k. k. österreichischen Provinzen mit Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien. 9. vydání Vídeň, 1847.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich. 1867, 1868, 1869.

Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780. Vídeň, 1786.

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1920, 1922.

Věstník ministerstva školství a osvěty. 1945.

Literatura

HANZAL, Josef. Rozvoj nižšího školství v Čechách na konci 18. století. *Acta Universitatis Carolinae*, tomus VII, fasc. 1, Praha, 1966.

Heimatkunde des Bezirkes Graslitz. Kraslice : Bezirks-Bildungsausschuss Graslitz, 1929.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KÁDNER, Otakar. Školství v republice československé. *Československá vlastivěda*, sv. 10, Praha, 1931.

KOTYŠKA, Václav. *Úplný místopisný slovník království Českého.* Praha : Bursík & Kohout, 1895.

OTCOVSKÝ, Ivan. *Soupis učitelských a školských spolků v Čechách do roku 1900.* Praha : Ústav československých a světových dějin, 1977.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, díl 15. (Elbogner Kreis).* Praha, 1847.

Statistický popis školních okresů Čech. Praha, 1884.

VLASÁK, Vladimír – VLASÁKOVÁ, Eva – DVOŘÁK, Stanislav. *Přehled vývoje správního rozdělení okresu Sokolov.* Sokolov : Okresní národní výbor v Sokolově, 1978.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

AP	archivní pomůcka
č.	číslo
čj.	číslo jednací
č. p.	číslo popisné
EL NAD	evidenční list národního archivního dědictví
kar	karton
MNV	místní národní výbor
např.	na příklad
OA	okresní archiv
OŠR	okresní školní rada
pres.	presidiální
přír. č.	přírůstkové číslo
RGBl.	Reichsgesetzblatt (Zákoník říšský)
s.	strana
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení státu československého
SOA	státní oblastní archiv
tzv.	tak zvaný
ukn	úřední kniha
ZŠR	zemská školní rada
z. z.	Zákoník zemský království Českého

Příloha č. 2: Počty žáků⁶

1887/1888	73
1890/1891	80
1895/1896	61
1900/1901	68
1905/1906	67
1910-1911	57
1915/1916	55

---

⁶ Podle stavu na začátku školního roku.

Příloha č. 3: Řídící učitelé⁷

W. Herget	do 1871
Franz Leibelt	1871–1873
Franz Wiehl	1873–1874
Anton Sengl	1874–1878
Johann Keilwerth	1878–1879
Johann Führmann	1879–1883
Rudolf Müller	1883-1890
Leopold Anders	od 1890
Hermann Neumann	doložen 1934, 1935

---

⁷ Podle kroniky školy (inv. č. 1; ukn 1) a statistických výkazů (inv. č. 2).

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
I. Knihy			
A. Ostatní			
1	Školní kronika (1888-1916, 1930)	1888-1930	ukn 1
II. Spisový materiál			
A. Spisy			
2	Roční statistické výkazy	1934-1935	kar 1

Název archivní pomůcky:	Obecná škola (německá), Háj
Značka archivního fondu:	OŠN Háj
Časové rozmezí:	1888–1935
Počet evidenčních jednotek:	2 (1 úřední kniha; 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	2
Rozsah v bm:	0,12 (úřední kniha 0,01; karton 0,11)
Stav ke dni:	25. 10. 2017
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Pavel Dohnal
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Pavel Dohnal
Počet stran:	13
Počet exemplářů:	5
Schválil:	Mgr. Vladimír Mach

dne 25. 10. 2017 – čj. SOAP/080-0203/2017-01-70.01